
ՆԱՐ-ԴՈՍԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՅՔԸ *

ՊԵՏՐՈՍ ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ

Բանալի բառեր՝ Նար-Դոս, գնահատություն, անհատականություն, աշխարհայացք, հերոսի տիպ, մեթոդ, թարգմանություն, լեզու, ուճ:

Նար-Դոսի (Միքայել Հովհաննիսյան, 1867–1933) գրողական անհատականության և ստեղծագործության գնահատության խնդիրն անցած ավելի քան մեկ դարի ընթացքում, կարելի է ասել, գրեթե երբեք չի ընդհատվել: Սկսած XIX դ. 80–90-ական թվականներից մինչև մեր օրերը, եղել են բազմաթիվ քննադատական ակնարկներ, արձագանքներ, հոդվածներ, տեսական – քննական տարբեր ժողովածուներում զետեղված ուսումնասիրություններ, մենագրություններ, հրատարակվել են դասական գրողի Երկերի մի քանի (մոտ 6) այդ թվում՝ լիակատար ժողովածուներ, եղել են նրա առանձին գործերի բազմաթիվ հրատարակություններ: Բայց սա չի նշանակում, թե այդ գնահատությունը նույնքան հարթ ու սահուն ընթացք է ունեցել: Նույնիսկ մինչև անցյալ դարի 20-ական թվականների վերջերքը, թեև Նար-Դոսը գրել էր իր բոլոր նշանավոր գործերը, նրա ստեղծագործության շուրջ գիտական լուրջ անդրադարձները մասների վրա կարելի էր հաշվել: Բնորոշ է հենց իր՝ Նար-Դոսի մի անդրադարձն այդ առիթով: 1929 թ. գրած նամակներից մեկում, պատասխանելով իր գրվածքների մասին եղած քննադատականների վերաբերյալ հարցին, նա գրում է, թե կարող է նշել միայն “Արսեն Տերտերյանի գրքույկը “Նար-Դոսի ստեղծագործությունը” վերնագրով և Սուրխաթյանի “Հայ գրականության” երկրորդ հատորը: Իսկ թե ուրիշ ինչ կա – չգիտեմ”: Սակայն հետգրությամբ ավելացնում է ևս երկու անուն. “Նոր հիշեցի, որ գրվածքներիս մասին քննադատականներ կան նաև Լեոյի Հայոց գրականության պատմության և Վ. Փափազյանի նման աշխատության մեջ”:

Պետք է ասել՝ դրանում որոշակի դեր ունեն նաև այն հանգամանքը, որ Նար-Դոսի գրական մուտքը, իհարկե, շատ համեստ է եղել: Վրթանես Փափազյանը վկայում է՝ այդ հարցում մեղավորը նաև ժամանակին մեծ կրքեր բորբոքած պահպանողականների և ազատականների, այսպես կոչված, նորդարական-մշակական անհաշտ բախումն էր, որի հետևանքով “նոր ասպարեզին տեր եղած սերնդի մեջ անուն էին հանում միայն

* Ընդունվել է տպագրության 22. V. 2019 թ.: Գրախոսվել է 04. VI. 2019 թ.:

¹ Ն ա Ր - Դ ո ս . Երկերի ժողովածու, հինգ հատորով, հ. 5, Երևան, 1970, էջ 452:

“Մշակի” մէջ գրողները, իսկ “Նոր-Դարի” գրողների անունները երկար մնացին նոյն իսկ անձանօթ²: Ըստ Փափագյանի, Մուրացանի և մի քանի այլ հեղինակների հետ, այդ վիճակին է ենթակվել նաև “այն իրապաշտ գրողը, որ սիրուն, կոկիկ իր պատմածքներովը գծում էր շրջապատող կեանքի մթին խորշերը և երևան էր հանում հասարակ ժողովրդի հասկացողութիւնը ու տիպարները: Այդ հեղինակը Նար-Դոսն էր”³:

Այնուամենայնիվ, փաստն այն է, որ “Նոր-Դարական” երիտասարդ գրողի առաջին քայլերն արժանացել են որոշակի ուշադրության: Գրականագետ Սաքո Սարգսյանի հավաստմամբ, “Նա գրականության աշխարհ եկավ լուռ, աննկատ և առաջին իսկ քայլերից, որքան էլ խուսափեց անվան շուրջը կարծիք ստեղծելուց, աղմուկից, իրենից անկախ զգացնել տվեց փայլուն անհատականությունը, նրան տեսավ, ճանաչեց, սիրեց ընթերցողը”⁴: Եվ ոչ միայն սովորական ընթերցողը, այլև, որ կարևոր է, իր սերնդակից ապագա մեծանուն գրողներից ոմանք: Նրանցից առաջինը, որի հետ կյանքը հանդիպեցրել էր պատանի Միքայելին, Ալեքսանդր Ծատուրյանն էր: Դեռևս Թիֆլիսի Միքայելյան արհեստագործական դպրոցում սովորելու տարիներին, նրանք ավելի խոսում, գրուցում ու վիճում էին գրականության, թատրոնի հարցերի շուրջ, քան տրվում արհեստի գաղտնիքների տիրապետմանը⁴: Այնուհետև, արդեն “Նոր-Դար”-ի խմբագրությունում նա հանդիպում է Հովհաննես Թումանյանին, մտերմանում, և նրանք հաճախ էին իրենց գրվածքների բովանդակության ու տպագրության հանգամանքներով կիսվում միմյանց հետ⁵: Հենց այդ շրջանում էլ, “Նոր-Դար”-ի քարտուղար Ս. Դանգոյանի կնքահայրությամբ, մինչ այդ Միխո-Օհան ստորագրող երիտասարդ գրողը դառնում է Նար-Դոս⁶: 1888-ին Նար-Դոսի “մի շնչով, մի քանի օրվա մէջ” գրված “Աննա Սարոյան”-ը կարդալուց հետո⁷ գրողին “նկատում է” նաև Ավետիք Բասահայանը՝ ցանկություն հայտնելով հանդիպել հեղինակին⁸:

1904 թ. Վենետիկում Միսիթարյանների հրատարակությամբ լույս է տեսնում Լեոյի “Ռուսահայոց գրականութիւնը (Սկզբից մինչև մեր օրերը)” աշխատությունը, որի նյութերը մինչ այդ տպագրվել էին “Բազմավեպ” հանդեսում: Աշխատության գլուխներից մեկում՝ “Դաստիարակութեան հարցեր” ընդհանուր վերնագրի տակ, մի քանի այլ գրողների՝ Գ. Չուբարի, Լ. Շանթի, Լ. Մանվելյանի գործերի հետ, հեղինակը քննության է առնում նաև Նար-Դոսի “Աննա Սարոյան”, “Տանտիրոջ աղջիկը” գրվածքները: “Կեանքի

² Վ. Փափագյան. Պատմություն հայոց գրականութեան (Սկզբից մինչև մեր օրերը), Թիֆլիս, 1910, էջ 540:

³ Ս. Սարգսյան. Նար-Դոս, Երևան, 1973, էջ 3:

⁴ Նույն տեղում, էջ 23:

⁵ Նույն տեղում, էջ 47-49:

⁶ Նույն տեղում, էջ 46:

⁷ Նույն տեղում, էջ 58:

⁸ Նույն տեղում, էջ 60:

հին, ւաւնդական սահմանների” խորտակման և գոյության կռվի ուժգնացման ժամանակում, այդ ամենին դիմագրավելու “միջոցներից ամենագլխաւորը” համարելով դպրոցի և ընտանիքի տված կրթությունն ու դաստիարակությունը, Լեոն, մասնավորապէս, կանանց կրթության հարցի գեղարվեստական մարմնավորման մեջ առավել հաջողված էր համարում Նար-Ղոսի հիշյալ գործերը:

Մի քանի տարի անց՝ 1910-ին, Վրթանէս Փափագյանը վերոհիշյալ երկու գրվածքներին հավելում է ևս մեկը՝ 1908 թ. լույս տեսած “Մպանւած աղաւնին” վիպակը: Նա ոչ միայն թեմատիկ ու գեղագիտական վերլուծման է ենթարկում նշված գործերը, այլև խոսք է բացում գրողի ստեղծագործական մեթոդի մասին: Ընդգծելով, որ դարասկզբին ընթերցող հասարակության ընկալումներում “վիպային (նոմանտիք) ուղղությունն” արդեն սկսել էր տեղի տալ իրապաշտական հոսանքի առաջ՝ նա “իրապաշտական դպրոցի իսկական աշակերտ և գուտ իրականութիւնը, անմիջապէս իրեն շրջապատող կեանքը, որպէս լաւ լուսանկարիչ արտանկարող վիպասան” էր համարում երիտասարդ Նար-Ղոսին⁹:

Նար-Ղոսի՝ գրականության վերաբերյալ առաջին մենագրական աշխատությունը 1913 թ. Թիֆլիսում Արսեն Տերտերյանի հրատարակած “Նար-Ղոսի ստեղծագործութիւնը (Գրական-քննադատական ուսումնասիրութիւն)” աշխատանքն է: Այն ընդգրկում է ոչ միայն գրողի ստեղծագործական նկարագրի, անհատական խառնվածքի, այլև ստեղծագործության ընդհանուր, իր բառով՝ “բնոյթագիծը” (գեղագիտական սկզբունքները, հերոսի տիպերը)՝ անդրադառնալով Նար-Ղոսի ստեղծագործությանը՝ գրական նախափորձերից մինչև “Պայքար” ու “Մահը” վեպերը¹⁰: Մենագրության “Ներածությանը” հաջորդող չորս գլուխներում գրականագետը տեսական հանգամանալից քննության է ենթարկում, մասնավորապէս, կին և տղամարդ հերոսների, այսպէս կոչված, “գեղարվեստական համայնապարփակ տիպերը” (էջ 19) (ի դեպ, տալով նաև դրանց զարգացման աստիճանները ներկայացնող ենթատիպերի վերլուծությունը): Պետք է ասել, որ Ա. Տերտերյանի այս աշխատությունը պարունակում էր մի շարք կարևոր հարցադրումներ, որոնք հիմքեր նախապատրաստեցին հետագա առավել ծավալուն ու ամբողջական վերլուծությունների համար: Գրականագետը, օրինակ, դրական հատկանիշներին զուգահեռ, Նար-Ղոսի ստեղծագործության մեջ մատնանշում է մի շարք “թուլություններ” կամ թերություններ, որոնք ավելի ուշ առիթ են դառնում տարբեր, նույնիսկ հակադիր մեկնաբանությունների: Ի դեպ, Ա. Տերտերյանը հետագայում առաջաբաններ է գրել նաև Նար-Ղոսի “Ընտիր պատմվածքներ” (1926) և “Մեր թաղը: Պատմվածքներ” (1934) ժողովածուների համար:

⁹ Վ. Փ ա փ ա գ ե ա ն. նշվ. աշխ., էջ 538:

¹⁰ Լ է օ. Ռուսահայոց գրականութիւնը (Սկզբից մինչև մեր օրերը), Վենետիկ, 1904, էջ 368:

Նար-Դոսի կյանքի ու գործի գնահատությունը, կարելի է ասել, որակական նոր փուլ է թնակոխում անցյալ դարի 20-ական թվականների կեսերից: 1926-ին Երևանում հրատարակված իր “Հայ գրականության” 2-րդ հատորում գրականագետ Հարություն Սուրխաթյանն արդեն իսկ արձանագրում է. “Իբրև ռեալիստ՝ Նար-Դոսն իր հատուկ տեղն ունի մեր անցյալ գրականության մեջ՝ հայ խոշոր վիպասանների շարքում”¹¹:

1931 թ. մայիսի 24-ին Թիֆլիսում մեծ շուքով նշվում է Նար-Դոսի գրական գործունեության 45-ամյա հոբելյանը: Հատկանշական է, որ մինչ այդ նման հանդիսություն նախապատրաստվել էր Երևանում՝ Հայաստանի խորհրդայնացման 10-ամյակի առիթով գրողի այնտեղ գտնվելու օրերին: Սակայն “Վախեցա հիվանդությունս բարդանա, դրա համար շուտով վերադարձա Թիֆլիս, – գրում է Նար-Դոսը Հովհ. Մալխասյանին, – թե չէ ուզում էին ինձ երկար պահել Երևանում, ինչ որ պատվո երեկո էին ուզում սարքել ինձ համար”¹²: Բսկ Թիֆլիսում, մինչև պաշտոնական հոբելյանը, “մի տեսակ փոքրիկ հոբելյանական հանդեսներ” էին կազմակերպում դպրոցներում, գրողի խոստովանությամբ՝ “շատ սրտագրավ”։ “Մինչև այժմ ես բնավ չէի կարծում, թե գրվածքներս այդքան սիրելի կլինեն աշակերտության համար, – գրում է Նար-Դոսը:– Սա մի կատարյալ հայտնություն է ինձ համար”¹³:

Սկսվել էր նաև գրողի միջազգային ճանաչման գործընթացը: Այդ նույն տարում Մոսկվայում արդեն լույս էր տեսել “Մահը” վեպի ռուսերեն թարգմանությունը: Վրաստանի կառավարությունը հոբելյանի առթիվ Նար-Դոսին շնորհել էր Վրաստանի ժողովրդական գրողի կոչում: Նրա անունով էր կոչվել Ախալքալաքի Ալաստան գյուղի դպրոցը, իսկ Պետհրատը նախատեսում էր վրացերեն հրատարակել “Մպանված աղավնին” ու “Մեր թաղը” շարքը: Ուրախալի լուրեր կային նաև Հայաստանից. Խորեն Սարգսյանը խնդրում էր նյութեր ուղարկել Երևանի պետական թանգարանի գրական բաժնի համար, Պետհրատը նախապատրաստում էր գրողի Երկերի քառահատորյակի հրատարակությունը, որն իրականացվեց 1933–1934 թթ.: Այնուհետև իրար հետևից լույս տեսան Երկերի 7-հատորյակը (1938–1950, Ռ. Չարյանի խմբագրությամբ և ծանոթագրություններով), Երկերի եռահատորյակը (1955–1956, Մ. Մկրյանի առաջաբանով), 5-հատորյակը (1968–1970, Խ. Պողոսյանի աշխատակցությամբ ու ծանոթագրություններով), Երկերի ժողովածուն (1977, “Հայ դասականների գրադարան” մատենաշարով), Երկերի լիակատար ժողովածուն 4 հատորով (1989–1990, Ստ. Թովչյանի առաջաբանով) և այլն: Այդ ամենը չափազանց տպավորիչ է, եթե նկատի ունենանք, որ, ինչպես նշում էր Ռուբեն Չարյանը, “Նար-Դոսին չվիճակվեց իր երկերի, եթե ոչ ամբողջական, գեթ որևէ ամփոփ ժողովածու լույս ընծայել իր կենդանության օրոք”¹⁴:

¹¹ Հ. Սուրխաթյան. Հայ գրականություն, հ. 2, Երևան, 1926, էջ 195:

¹² Նար - Դոս. Երկերի ժողովածու, հինգ հատորով, հ. 5, էջ 457:

¹³ Նույն տեղում, էջ 462:

¹⁴ Նար - Դոս. Երկերի լիակատար ժողովածու 7 հատորով, հ. 1, Երևան, 1947, էջ 5:

Նար-Ղոսի ստեղծագործության գիտական հետազոտության տեսակետից հատկապես բեղմնավոր էին 50-ականի վերջն ու 60-ականի սկիզբը, երբ հրատարակվեցին գրականագետներ Գարիկ Հովհաննիսյանի «Նար-Ղոս» (1959), Գարեգին Հովսեփյանի «Նար-Ղոս» (1961), Տոսյա Հարությունյանի «Նար-Ղոսի «Մահը» վեպը» (1961) աշխատությունները: Հետագա տասնամյակներին հրապարակ եկան նաև Սաքո Սարգսյանի «Նար-Ղոս» (1973), Ստեփան Թոփչյանի ավելի քան հարյուր էջ ընդգրկող ուսումնասիրությունը «Կերպ և իսկություն» գրքում (1987), Վազգեն Սաֆարյանի «Գրողի և կերպարի անհատականությունը» (2001) հետազոտությունները: Ընդ որում, վերջին երկուսն առանձնանում են առավել տեսական, կոնցեպտուալ հարցադրումների միտվածությամբ:

Եթե հնարավորինս ամփոփ ներկայացնելու լինենք նարդոսագիտության անցած հարյուրամյա ուղին, ապա կարող ենք ասել, որ նրանում առավել ամբողջական և հիմնավոր քննության առնված խնդիրները եղել են՝ գրողի անհատական-ստեղծագործական խառնվածքը, աշխարհայացքը, գեղագիտական սկզբունքները, հերոսի տիպերը, դրանց մարմնավորման մեջ նկատված թերությունները, ստեղծագործական մեթոդը, գրողի խառնվածքի ներկայությունը կերպարների բնութագրություններում, գրական կապերը և ազդեցությունները, լեզուն ու ոճը և այլն: Քանի որ մեր նպատակը չէ այստեղ այդ ամենի քննությունը՝ կրավարարվենք նշելով, որ բացի գրողի անհատական բնավորությանը, խառնվածքին, գրական վարպետությանը, լեզվին ու ոճին վերաբերող հարցերից, մյուս հիմնախնդիրների շուրջ հետազոտողների մոտ եղել են մասնակի կամ երբեմն էլ ուղղակի հակադիր մեկնաբանություններ, ինչը բնական պետք է համարել այնպիսի մի ինքնատիպ գրողի պարագայում, ինչպիսին Նար-Ղոսն է:

Այնուամենայնիվ, կուզենայինք նշել վերոհիշյալ հետազոտություններում տեղ գտած մեկ-երկու հարցադրում, որոնք կարևոր են թվում Նար-Ղոսի ստեղծագործության հետագա ուսումնասիրության տեսակետից: Դրանցից մի քանիսն արդեն իսկ ստացել են իրենց լուծումը: Օրինակ, 1955 թ. եռահատորի առաջաբանում (էջ V) Մկրտիչ Մկրյանը գրում էր, թե «Իր կյանքի վերջին տարիներին Նար-Ղոսը թեև նոր մեծածավալ գեղարվեստական գործեր չստեղծեց, բայց նա լայն հնարավորություններ ստացավ, իր երկերի ժողովածուն հրատարակվելու կապակցությամբ, վերամշակման ենթարկել իր մի շարք գործերը: Այդ վերամշակման բնույթը և գեղարվեստական արդյունքները, իհարկե, հատուկ ուսումնասիրության հարց են...»¹⁵: Կարևոր մի խնդիր, որ տարիներ անց մասամբ իրականացրել է Տ. Հարությունյանը՝ հանգամանորեն ներկայացնելով «Մահը» վեպի ստեղծագործական պատմությունը: Արժարժված մեկ այլ հարցադրում առնչվում է ստեղծագործական մեթոդի խնդրին: Ի տարբերություն հետազոտողների մեծ մասի, որոնք Նար-Ղոսի ստեղծագործական մեթոդը հստակորեն բնորոշում են որպես ռեալիզմ կամ քննադատական ռեալիզմ, Ստ. Թոփչյանը, թվում է, առավել հակվում է դեպի նա-

¹⁵ Նար - Ղոս. Երկերի ժողովածու 3 հատորով, հ. 1, Երևան, 1955, էջ V:

տուրալիզմ: Փորձելով բացատրություն գտնել գրողի հայացքներում և որոշ դատողություններում առկա հակասականության համար՝ նա գրում է, թե դրանցում “հանդես են գալիս 19-րդ դարավերջի և 20-րդ դարասկզբի հայ գրականության զարգացման ուղեգծերից երկուսը. դասական ռոմանտիզմի անցումը նեոռոմանտիզմ և դասական ռեալիզմի անցումը նատուրալիզմ”¹⁶: Այնուհետև սահմանելով, որ “Երազանքն ու իրականությունը, իդեալականն ու ռեալականը, ռոմանտիկականն ու նատուրալիստականը սուր հակադրությամբ միահյուսվում են Նար-Ղոսի ստեղծագործությունում”, ինչպես նաև տեսակետ հայտնելով, թե Նար-Ղոսի պարագայում “Խոսքը ոչ միաձուլմանն է վերաբերում, ոչ էլ յուրատեսակ ռոմանտիկական նատուրալիզմին”, գրականագետը հարցը թողնում է բաց՝ արձանագրելով. “Սա չափազանց բարդ ու առանձին հետազոտություն պահանջող խնդիր է, առայժմ բավարարվենք այսքանով”¹⁷:

60-ական թվականների սկզբին Գարեգին Հովսեփյանը բարձրացրել է Նար-Ղոսի երկերի՝ հատկապես ռուսերեն բարձրորակ թարգմանության հարցը: Մասնավորապես, “Մահը” վեպի առիթով նշելով, որ այդ երկի “գաղափարական ու գեղարվեստական մեծարվեստ արժանիքները դեռևս համապատասխան ուշադրության չեն արժանանում”, նա գրում է, թե “Մասամբ դրա հետևանքը պետք է համարել այն հանգամանքը, որ մինչև այսօր գոյություն չունի մի քիչ թե շատ կանոնավոր ու ամբողջական ռուսերեն թարգմանություն...”¹⁸: Նա բերում է “Մոլոդայա գվարդիայի” հրատարակած թարգմանական գրքերի առիթով Ս. Գորկու արտահայտած գնահատականը, ըստ որի, մեծ գրողը “Մահը” վեպը “թույլ վեպ” է համարում՝ վերապահելով, թե “թերևս այդպիսին է թվում այն պատճառով, որ վատ է թարգմանված...”¹⁹: Կարծում ենք, խնդիրն արդիական է մնում նաև այսօր:

Կամ՝ հայտնի է, որ Նար-Ղոսը իր ստեղծագործական կյանքի սկզբնական շրջանում գրել է նաև, ճիշտ է, փոքրաթիվ, բայց բովանդակալից, սոցիալ-բարոյական որոշակի հարցադրումներ արծարծող հեքիաթներ, որոնց իրենց վերոհիշյալ աշխատություններում համառոտակի անդրադարձել են միայն Ս. Մարգարյանն ու Գ. Հովհաննիսյանը: Նկատի ունենալով, որ ժողովրդական-բանահյուսական պատումների՝ հեքիաթների, ավանդազրույցների, լեգենդների մշակումը մեծ տարածում ունեթ ժամանակի հայ գրողների շրջանում (Ղ. Աղայան, Հ. Թումանյան, Վ. Փափագյան և ուրիշներ)՝ կարծում ենք, այս ժանրի մշակման քննությունը Նար-Ղոսի ստեղծագործության մեջ ևս չի կորցրել իր հետաքրքրությունը:

Վերջապես, թվարկված ուսումնասիրություններում, իհարկե, կան առանձին հիշատակումներ Նար-Ղոսի կրած գրական ազդեցությունների, զուգահեռների մասին, սա-

¹⁶ Ս տ. Թ ո փ չ յ ա ն. Կերպ և իսկություն, հ. 1, Երևան, 1989, էջ 250:

¹⁷ Նույն տեղում, էջ 250–251:

¹⁸ Գ. Հ ո վ ս ե փ յ ա ն. Նար-Ղոս, Երևան, 1961, էջ 461:

¹⁹ Նույն տեղում, էջ 462:

կայն, ընդհանուր առմամբ, բաց է մնում ինչպես հայ, այնպես էլ ռուս և համաշխարհային գրականության երևույթների հետ Նար-Դոսի ստեղծագործության լուրջ ու հիմնավոր համեմատական վերլուծությունը:

Խնդիրներ, որոնք վկայում են, որ նարդոսագիտությունը մեզանում դեռևս որոշակի ճանապարհ ունի անցնելու:

Պետրոս Դեմիրճյան – բ. գ. դ., Հայաստանի գրողների միության վարչության քարտուղար, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի հայ նոր գրականության բաժնի ավագ գիտաշխատող: Գիտական հետաքրքրությունները՝ դասական և ժամանակակից գրականություն: Հեղինակ է 3 մենագրության, բազմաթիվ գրականագիտական և գրաքննադատական հոդվածների: pdemirchyan@mail.ru

REFERENCE

- H. Surkhat'yan.** Hay grakanut'yun, h. 2, Ye'rev'an, 1926 (In Armenian).
G. Hovsep'yan. Nar-Dos, Ye'rev'an, 1961 (In Armenian).
S. Sargsyan. Nar-Dos, Ye'rev'an, 1973 (In Armenian).
S. T'op'ch'yan. Kerp yev' iskut'ivn, Ye'rev'an, 1987 (In Armenian).
Leo. R'usahayoc grakanut'yunə (Skzbic minch'ev mer orerə), Venetik, 1904 (In Grabar)
T. Harut'yunyan. Nar-Dosi ,Mahyē vepu, Ye'rev'an, 1961 (In Armenian).
V. P'ap'azean. Patmut'ivn hayoc grakanut'ean (Skzbic minch'ev mer orerə), T'iflis, 1910 (In Grabar).
V. Safaryan. Grogh'i kerpari anhatakanut'yunə, Ye'rev'an, 2001 (In Armenian).

ПРОЦЕСС ОЦЕНКИ ТВОРЧЕСТВА НАР-ДОСА

ПЕТРОС ДЕМИРЧЯН

Резюме

Ключевые слова: Нар-Дос, оценка, индивидуальность, мировоззрение, тип героя, метод, перевод, язык, стиль.

Процесс оценки писательской индивидуальности и творчества Нар-Доса (Микаэл Ованисян, 1867–1933) в течение более чем одного столетия, можно сказать, никогда не прерывался. С 80–90-х годов XIX века до наших дней были написаны многочисленные статьи, исследования,

вошедшие в разные теоретико-аналитические сборники, монографии, изданы собрания сочинений Нар-Доса, неоднократно выходили в свет его отдельные произведения. Но это не означает, что процесс был легким и гладким. Были и до сих пор есть некоторые малоизученные проблемы, касающиеся творческого наследия классика армянской литературы.

Петрос Демирчян – д. филол. н., секретарь правления Союза писателей Армении, старший научный сотрудник отдела новой армянской литературы Института литературы им. М. Абегиана НАН РА. Научные интересы: классическая и современная литература. Автор 3 монографий, многочисленных литературоведческих и литературно-критических статей. pdemirchyan@mail.ru

THE PROCESS OF THE EVALUATION OF NAR-DOS OEUVRE

PETROS DEMIRCHYAN

Summary

Key words: Nar-Dos, evaluation, individuality, worldview, type of hero, method, translation, language, style.

It can be said that the evaluation process of the individuality and oeuvre of Nar-Dos (Michael Hovhannisyan, 1867–1933) as a writer has never been interrupted for more than one century. There were published numerous articles and studies included in various theoretical-analytical collections, monographs, collections of works, numerous publications of individual works of Nar-Dos from the 80-90s of the 19th century to the present day. However, it does not mean that this process was as easy and smooth. There were and so far there are some little-studied problems concerning the creative heritage of the Armenian literature classic.

Petros Demirchyan – Doctor of Philological Sciences, Executive Secretary at Writers' Union of Armenia, Senior Researcher at the Department of Modern Armenian Literature of the NAS RA Institute of Literature after M. Abeghian. Scientific interests: classical and modern literature. Author of 3 monographs, numerous literary, literary-critical articles. pdemirchyan@mail.ru